

PRZYRODA KARKONOSZY I POGÓRZA

w fotografii i opracowaniu
Zbigniewa Adamskiego
i Zofii Wąsik

IX. WILK –(Canis lupus)

Po 170 latach w Karkonosze powróciły wilki

W Karkonoszach wilki występowały licznie do późnego średniowiecza, ostatniego odstrzelono w 1842 roku. Po 170 latach w nasze góry powróciły. Najpierw pięć osobników zauważono jesienią 2013 roku w okolicy Żacléża na wschodzie czeskich Karkonoszy. Wydarzenie to stało się wielką sensacją, bo wilki pojawiły się po tylu latach swej nieobecności. Ze względu na gęste zaludnienie i ciągły ruch w Sudetach nie bardzo w to wierzono, ale fakt ten wkrótce potwierdzili przyrodnicy.

Obecność wilków w Karkonoskim Parku Narodowym to prawdziwa sensacja

Dyrektor Karkonoskiego Parku Narodowego Andrzej Raj mówił, że wilki w ciągu doby potrafią pokonać kilkadziesiąt kilometrów, są zwierzętami migrującymi. Prawdopodobnie zaobserwowane osobniki przywędrowały w Karkonosze z niemieckich Łużyc lub z Borów Dolnośląskich, w których żyje podobno sześć watah, czyli ok. 30 – 40 sztuk. Na przejściach dla zwierząt przez autostradę A4 obserwujemy często migrujące wilki – potwierdziła to dr Sabina Pierużek-Nowak ze Stowarzyszenia dla Natury „Wilk”. Powrót drapieżników po tylu latach w Karkonosze jest szansą na przywrócenie równowagi ekologicznej w lasach dolnośląskich. Populacja kopytnych roślinożerców, które znacznie niszczą uprawy rolne i leśne, w szczególności dzików, jeleni i saren jest tu zbyt duża, mimo odstrzałów redukcyj-

nych prowadzonych przez koła łowieckie. Głównym pokarmem wilków są jelenie, sarny i dziki, a także polują na zające, lisy, borsuki, bobry, a nawet małe gryzonie. Ataki wilków na zwierzęta hodowlane należą

Wilki są objęte ścisłą ochroną.

do rzadkości. Przez ten okres odnotowano zaledwie jedno zagryzienie owcy. Szkody występują wówczas, gdy wypas prowadzony jest w pobliżu lasu, a inwentarz pozbawiony odpowiedniego dozoru. Do najskuteczniejszych metod ochrony zwierząt hodowlanych przed wilkami należą: psy pasterskie, ogrodzenia elektryczne, siatkowe i fladry. Fladry to kawałki czerwonego, zwiewnego materiału naszyte na mocny sznurek. Rozwieszają się wokół pastwiska. Fladry pierwotnie wykorzystywano do polowania na wilki, ponieważ drapieżniki te wyraźnie boją się coś takiego przekraczać. W styczniu 2013 roku na terenie Nadleśnictwa Świeradów jeden z leśników sfotografował tropy wilka na

śniegu. Wilki są największymi żyjącymi w Europie drapieżnikami z rodziny psowatych. Żyją w grupach rodzinnych zwanych watahami. Wilki samotne, to najczęściej osobniki młode, migrujące w poszukiwaniu nowego terytorium i partnera lub też osobniki chore albo stare.

Dlaczego wilki wyginęły? Zabijano je dla skór i zębów. Niejedna wilcza czaszka bieleje w prominentnym lub nowobogackim dworku, no i te skóry na ścianach i podłogach – a tych nie brakuje. Ale nie to oczywiście było główną przyczyną tak drastycznego spadku ich поголівia. W latach powojennych prowadzono akcję tępienia wilków. Do nich nie tylko strzelano, ale łapano we wnyki, potrzaski i inne wymyślne „urządzenia”. Oczywiście „łowców” nagradzano, więc dość szybko uporano się z wilkiem na terenie Europy. Podnosiły się głosy obrońców przyrody, ale były już mocno spóźnione i nie skuteczne.

WILK W KULTURZE ANTYCZNEJ I LITERATURZE:

W literaturze polskiej jak i zagranicznej wilk występuje najczęściej jako postać niebezpieczna. Wycie wilków buduje nastrój grozy. W rzeczywistości to wilk boi się człowieka i nie zje żadnej babci, wcześniej ucieknie. Bajki: *Czerwony Kapturek*, *Wilk i lis*, *Wilki i owce*, *Strzelec i wilk*, *Koza, kózka i wilk*, *Wilk i pasterze* itp. Opowiadania opisujące życie wilków: *Biały Kieł* Jacka Londona, *Szara Wilczyca*, *Bari, syn Szarej Wilczycy* i *Włóczęgi północy* Jamesa Olivera Curwooda, *Księga dżungli* Kiplinga, *Opowieści z Narnii* C.S. Lewisa i inne.

Wilczyca kapitońska
Romulus i Remus karmieni przez wilczyce

Wilkołak, Lucas Cranach Starszy, 1512 r.

POD SZCZYTAMI GÓR SOKOLICH POLOWANO NA WILKI

Dzień był słoneczny i mroźny, widok na zaśnieżone Rudawy Janowickie i kopiaste białe pagórki Gór Olbrzymich imponujący. Jastrzębiec zdradził, że pod skalną górą leży jeleni, którego wilki wpędziły na szczyt i zepchnęły

Dolnośląski wilk – fotografię wykonano w 2014 r.

w dół. Był przy tej padlinie, ale tuszę tylko podziobały sokoły i orły. Mówił, że odkrył też przy niej przejście kilku wilków. Szły z mokradel trzcinowisk nad Bobrem ku padlinie. Chętnie tam bym na nie zasiadł, uśmiechnął się do Ziemowita. Ten się długo nie namyślał i zgodził się na wspólną łowiecką wyprawę. O północy niebo było granatowe, usłane milionami połyskujących gwiazdek nad Sokolikiem i Krzyżną Górą. Obaj w ciepłych kożuchach i futrzanych czapach oraz łapawicach sunęli saniami pod skalistą górą. Mróz dalej trzymał, a drobne iskierki lodu spadały z oszronionych drzew i pobłyskiwały ognikami w świetle księżyca. Jastrzębiec podjechał pod rozłożysty dąb, nie zatrzymując sań Ziemowit skrycie wskoczył na konar drzewa, a sanie pojechały dalej. Tu pozostał, wybrał miejsce przy pniu, otulił się kożuchem i zamarł na długo w bezruchu. Tuszę jelenia widział dokładnie, leżała na śniegu naprzeciwko dębu, bacznie jej pilnował. Północ już dawno minęła, mróz szczypał w nos, a bór mocno pachniał żywicą i młodymi świerkami. Z dala hukaniem odezwała się sowa, jej głos odbijał się echem o skalną ścianę Sokolika i oszroniony pobliski las. Potem w kniei zapanowała zupełna cisza.

Ziemowit dobrze już przemarzył, kiedy jak duch na polanie pojawił się mikita i cichutko zaskomlił przy tuszy jelenia. Rwał kawałki mięsa i ogryzał kości, a potem położył się przed nim. Do uszu łowcy dochodził tylko chrzęst rwanej padliny, a czasem trzasnęła kość w mocnych kłach rabusia. Uczta ta nie trwała zbyt długo. Naraz lisiura głośno zaszczekał i gwałtownie zniknął pod ośnieżonymi choinami. Wówczas na polanę, w kierunku padliny,

sznurowała wataha wilków. Szły do przynęty na sztych. Dystans nie był odległy. Ziemowit zobaczył wilka, który doganiał pierwszego, a była nim wadera. Basior zatrzymał się koło sosenki, o parę metrów przed zdobyczą. Świsnęła strzała. Basior się zwinął i położył na śniegu. Był to wielki jej uwodziciel i przywódca. Przeżona wadera razem z watahą w popłochu zniknęła w białym lesie. Po dłuższej chwili pod dąb wrócił Jastrzębiec, poszli oboje pod skałę. Ziemowit podniósł i otrzepał ze śniegu wielkiego wilka. Wracali do osady zmarznięci, niewyspani, ale szczęśliwi i zadowoleni z udanej przygody. Ta noc przyniosła im upragnione szczęście.

Fragment książki i rysunki autora pt. „Baśń Sudecka o grodzisku Strupicza”, wyd. w 2012 r.

WILK W HERALDYCE

1. Przedwojenny herb Powiatu Słupskiego;
2. Herb wioski Janów;
3. Herb Górowa Iławeckiego;
4. Herb gminy Wilków (Lubelskie);
5. Herb gminy Wilków (Opolskie);
6. Herb Grajewo;
7. Herb Międzyzylesia.

WILK W MALARSTWIE I RZEŹBIE

Jednym z ulubionych tematów malarskich są wilki.

„Napad wilków” Józef Chełmoński

„Napad wilków” Wierusz-Kowalski Alfred

„Tur i wilki” Jerzy Podogrodzki

„Napad wilków” autor nieznany

Figurki bursztynowe

Figurki porcelanowe

Wilk i zając

WILK W NAZEWNICTWIE:

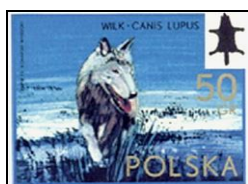
Wojskowym: Wilczy Szaniec, Wilczy Dół, ORP Wilk, pseudonimy Wilk

Roślin: pokrzyk wilcza jagoda, wawrzynek wilcze łyko czy wilczomlecz

Nazwisk i imion: Wilk, Wilczur, Wilkomir i Wilczan używane jeszcze w średniowieczu, indiańskie: Szary Wilk, Samotny Wilk, Spacerujący Wilk, Mały Wilk

Nazwach miejscowości: Wilkowo, Wilczków, Wilkowyje, Wilczyn, Wilkowie, Wilczogóra, Wilczewo, Wilcza Góra, Wilcza Poręba, Wilczyce itd.

WILK NA ZNACZKACH I MONETACH

1. Dolar z serii „Bohaterowie kreskówek”; 2. 20 zł – Polska; 3. Moneta – Mongolska natura 2013; 4. Moneta okolicznościowa – Bieszczady; 5. 20 dolarów – Kanada; 6. 20 rubli – Białoruś; 7. Sztabka srebrna z kolekcji „Zwierzęta leśne”

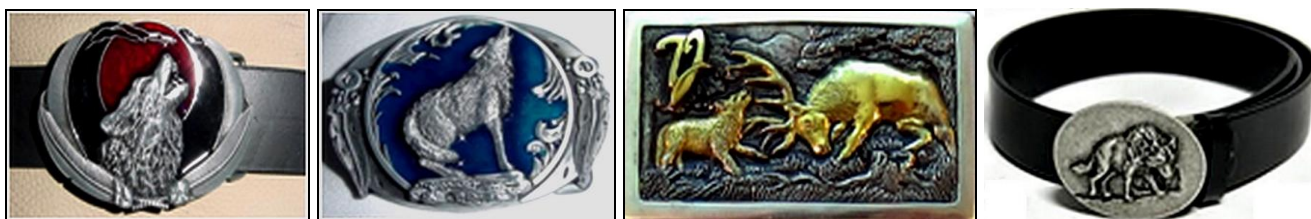
POWIEDZENIA I PRZYSŁOWIA

wilczy apetyt; głodny jak wilk; wilk w owczej skórze; wilk morski; patrzeć wilkiem; wilcze prawo; wilczy bilet; wilcza przyjaźń; dostać wilka; Natura ciągnie wilka do lasu; Człowiek człowiekowi wilkiem; Wilk syty i owca cała; O wilku mowa; a wilk tuż; Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka; Nie wywołuj wilka z lasu

OZDOBY I BIŻUTERIA MYŚLIWSKA

Przypinki

Klamry do pasków

CIEKAWOSTKI

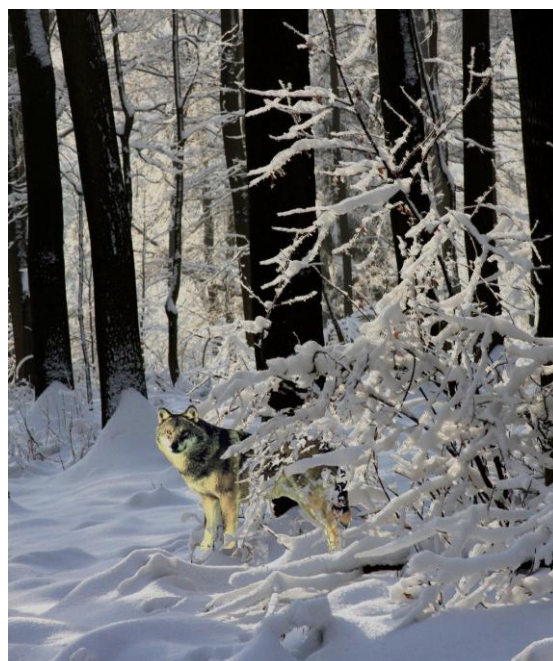
Na wolności wilki żyją do 16 lat, a w niewoli dożywają nawet 20 lat. Tak jak u kotów i psów młode rodzą się ślepe, oczy otwierają po ok. 2 tygodniach. Tak jak to jest u ssaków, karmione są mlekiem matki. Później całe stado karmi je przetrutym i nadtrawionym pokarmem.

Przywódcą stada jest najsilniejszy dorosły wilk. Basior i wadera, to rodzice wilczej sfory. Dorosłe, młode wilki w trakcie polowania podążają za swym przewodnikiem. Podporządkowanie i szacunek okazują spuszczać głowę i oblizując mu pysk. On też jako pierwszy rozpoczyna ucztę. Gęste, grube futro pokrywa ciało wilka, na głowie i nogach krótsze i cieńsze. Długość ciała to ok. 115 cm, wysokość 85 cm, puszysty ogon ma 45 cm, waży do 60 kg.

W przeciwieństwie do psów, wilki nigdy nie podnoszą ogona ku górze. Ich ogon zawsze zwisa w dół.

Zamieszkują ustronne i ciche okolice, dzikie ostępy. Rzadko pozostają na dłużej w jednym miejscu.

Wilki poruszają się stępem, kłusem i galopem. Idąc truchtem, pozostawiają z reguły jeden ślad, gdyż poszczególne osobniki stąpają trop w trop (tzw. „sznurowanie”).

Wilki zimą aktywne są całą dobę, a latem na łowy wyruszają nocą, w dzień śpią. Mają umiejętność śledzenia spojrzenia człowieka i innych stworzeń, ale nigdy nie patrzą człowiekowi w oczy, to sygnał agresji. Pies się tego nauczył w wyniku współżycia z człowiekiem kilka tysięcy lat!

Indianin w przebraniu wilka.

Wizerunek wilka na odzieży

c.d. CIEKAWOSTKI

Watahy mają wspólne areale, które bronią przed innymi wilkami. Jedna wataha to 5 – do 7 osobników. W Karkonoszach nie ma szans przeżycia więcej niż 2 – 3 watahy. W każdej z nich jest basior i wadery. Wilki same regulują swe rozmnażanie. Gdy pokarmu jest pod dostatkiem rodzą wszystkie samice, gdy jest go mniej tylko jedna, gdy go brakuje żadna. Wilki są odporne na zmęczenie, wędrują na ogromne odległości. Sabina Nowak podała wyniki badań DNA – ten sam osobnik przewędrował z Lubelszczyzny w Bory Dolnośląskie. Trasa jest nieznana, ale oba stwierdzenia pewne.

Wilki fotografowano na Dolnym Śląsku aparatem „FUJI FILM HS50 EXR 16 Mpx”.24-1000mm

W plikach o przyrodzie Sudetów autorzy prezentują zdjęcia i rysunki z krótkim rysem historycznym i ciekawostkami.

Zdjęcia stanowią własność autora. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)

BIBLIOGRAFIA:

„SUDECKA BAŚŃ O GRODZISKU STRUPICZA” – Zbigniew Adamski 2012 r.

Zbigniew Jakubiec – Wiadomości o wilku

Źródło i więcej informacji o wilku na stronie: [wilk http://www.polskiwilk.org.pl](http://www.polskiwilk.org.pl)

<https://www.google.pl/search?q=wilk+na+znaczkach&biw=1024&bih=635&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=sTEVOeZlousUaO4gvgD&ved=0CB8QsAQ#tbm=isch&q=wilk+na+znaczkach+i+monetach>

<http://wilki.pl/wilcze-ciekawostki.php>

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Wilk>

<https://www.google.pl/search?q=wilk+w+malarstwie&biw=1024&bih=635&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=2sFEVLW6NYXnUujmgbgH&ved=0CCwOsAQ>

Zbigniew Adamski – Członek Komisji Promocji, Kultury, Edukacji i Etyki Łowieckiej przy ZO PZŁ w Jeleniej Górze

